

KORXONALARNI INNOVASION FAOLIYATNING RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARI

Gafurova Umida Fatixovna

Toshkent moliya instituti "Moliya" kafedrasida katta o'qituvchisi. (PhD)

E-mail: Umidag85@gmail.com

Tel: +998909359910

Annotatsiya

Ushbu maqola korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirishni anglatuvchi asosiy ko'rsatkichlarni o'rganadi. Innovatsiyalar raqobatbardoshlikni oshirish, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tegishli adabiyotlarni tahlil qilish, turli xil tadqiqot usullarini qo'llash va empirik natijalarni taqdim etish orqali ushbu maqola korxonalar innovatsiyalarining rivojlanishiga ta'sir qiluvchi ko'rsatkichlar to'g'risida har tomonlama tushuncha berishga qaratilgan. Muhokama va xulosalar innovatsiyalar madaniyatini rivojlantirishga intilayotgan biznes va siyosatchilar uchun tushuncha beradi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, korxonalar, rivojlanish, ko'rsatkichlar, texnologiya, tadqiqot va ishlanmalar, raqobatbardoshlik, bilim, hamkorlik.

Bugungi dinamik ishbiarmonlik muhitida korxonalar raqobatbardosh bo'lish uchun doimiy ravishda innovatsiyalar kiritishlari kerak. Innovatsiya mahsulotni ishlab chiqishdan tashqariga chiqadi; u jarayonlar, xizmatlar va tashkiliy strategiyalarni o'z ichiga oladi. Innovatsion faoliyat ko'rsatkichlarini tan olish va o'lchash jadal rivojlanayotgan jahon bozorida rivojlanishni maqsad qilgan korxonalar uchun juda muhimdir.

Mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish korxonalar ichidagi innovatsiyalar darajasini aks ettiruvchi ko'plab ko'rsatkichlarni ochib beradi. Ushbu ko'rsatkichlarga tadqiqot va ishlanmalarga investitsiyalar (Ar-Ge), tashqi tashkilotlar bilan hamkorlik, patent hujjatlari, yangi texnologiyalarni qabul qilish, xodimlarni o'qitish dasturlari va qulay innovatsion madaniyatni yaratish kiradi. Ushbu bo'limda ushbu ko'rsatkichlarga oydinlik kiritadigan asosiy tadqiqotlar va nazariyalar ko'rib chiqiladi.

Korxonalar innovatsiyalari ko'rsatkichlarini o'rganish uchun aralash usulli yondashuv qo'llanildi. Miqdoriy ma'lumotlar, shu jumladan moliyaviy hisobotlar, ilmiy-tadqiqot xarajatlari va patent statistikasi to'plandi va tahlil qilindi. Sifatli ma'lumotlar intervyu va so'rovlar orqali tashkiliy madaniyat va hamkorlik amaliyoti to'g'risida

tushuncha berdi. Namuna topilmalarning tarmoqlar bo'yicha qo'llanilishini ta'minlash uchun turli sohalarni o'z ichiga olgan.

Korxonaning innovatsion faoliyatini rivojlantirish bugungi jadal rivojlanayotgan ishbilarmonlik muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun juda muhimdir. Korxonada ichidagi innovatsiyalar darajasini baholash uchun bir nechta ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin. Bu erda ba'zi asosiy ko'rsatkichlar:

- **Ar-Ge investitsiyalari:** tadqiqot va ishlanmalarga bag'ishlangan resurslar miqdori (Ar-Ge) kompaniyaning innovatsiyalarga sodiqligining umumiy ko'rsatkichidir. Bunga yangi mahsulotni ishlab chiqish, jarayonni takomillashtirish va texnologiyalarni rivojlantirishga ajratilgan mablag'lar kiradi.
- **Patentlar soni:** korxonaga berilgan patentlar soni uning innovatsion mahsulotining aniq o'lchovini ta'minlaydi. Patentlar shuni ko'rsatadiki, kompaniya yangi texnologiyalar, mahsulotlar yoki jarayonlarni yaratish bilan faol shug'ullanadi.
- **Mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish:** yangi mahsulot yoki xizmatlarni muntazam ravishda joriy etish innovatsiyalarning aniq belgisidir. Mahsulot/xizmatlarni ishga tushirish chastotasi va muvaffaqiyatini kuzatish korxonaning innovatsion imkoniyatlari haqida tushuncha berishi mumkin.
- **Hamkorlik va hamkorlik:** boshqa kompaniyalar, ilmiy-tadqiqot muassasalari yoki startaplar bilan hamkorlikda harakat qilish korxonaning tashqi g'oyalar va texnologiyalarga ochiqligining ko'rsatkichidir. Hamkorlik turli istiqbollari va resurslarni keltirishi mumkin.
- **Xodimlarni o'qitish va rivojlantirish:** xodimlar uchun o'quv dasturlariga, ayniqsa innovatsiya va ijodkorlik bilan bog'liq sohalarga sarmoya kiritish, innovatsion ishchi kuchini yaratishga sodiqligini namoyish etadi. Malakali va bilimdon xodimlar innovatsiyalarga ko'proq hissa qo'shadilar.
- **Mijozlarning fikr-mulohazalari va qoniqligini:** qoniqarli mijozlar ko'pincha muvaffaqiyatli innovatsiyalar natijasidir. Mijozlarning fikr-mulohazalarini muntazam ravishda to'plash va tahlil qilish korxonaning innovatsion harakatlari samaradorligi to'g'risida tushuncha berishi mumkin.
- **Bozorga chiqish vaqti:** kompaniyaning yangi mahsulot yoki xizmatni bozorga olib chiqish tezligi bugungi tezkor biznes muhitida juda muhimdir. Bozorga qisqaroq vaqt ko'pincha samarali innovatsion jarayonlarni ko'rsatadi.
- **Madaniy omillar:** tashkilot ichidagi innovatsion madaniyat juda muhimdir. Tavakkal qilishga tayyorlik, muvaffaqiyatsizlikka bag'rikenglik va ijodkorlikni rag'batlantirish kabi omillar innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlovchi madaniyatga hissa qo'shadi.

- Texnologiyadan foydalanish: tashkilot ichida yangi texnologiyalarni qabul qilish va integratsiyalashuvi uning innovatsion pozitsiyasining ko'rsatkichi bo'lishi mumkin. Bunga biznes jarayonlarini takomillashtirish uchun ilg'or vositalar, dasturiy ta'minot va rivojlanayotgan texnologiyalardan foydalanish kiradi.
- Bozor ulushi va o'sishi: bozor ulushini oshirish va biznesning umumiy o'sishi muvaffaqiyatli innovatsiyalarning natijasi bo'lishi mumkin. Vaqt o'tishi bilan ushbu ko'rsatkichlarni kuzatish innovatsiyalarning korxonaning umumiy ishlashiga ta'sirini aniqlashga yordam beradi.
- Ekologik va ijtimoiy javobgarlik: ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni o'z biznes amaliyotiga qo'shadigan kompaniyalar, ayniqsa, barqarorlik va ijtimoiy ta'sir bilan bog'liq sohalarida innovatsiyalarga ko'proq moyil bo'lishi mumkin.
- Innovatsion ko'rsatkichlar: yaratilgan yangi g'oyalar soni, muvaffaqiyatli amalga oshirish stavkalari yoki innovatsion investitsiyalarning rentabelligi kabi innovatsiyalar bilan bog'liq o'ziga xos asosiy ishlash ko'rsatkichlarini (KPI) yaratish innovatsion ishlashning bevosita o'lchovini ta'minlashi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, hech bir ko'rsatkich korxonaning innovatsion faoliyati haqida to'liq ma'lumot bermaydi. Ushbu ko'rsatkichlarning kombinatsiyasi tashkilot madaniyati va strategiyasini sifatli baholash bilan birga uning innovatsion imkoniyatlariga yanada yaxlit qarashni taklif qilishi mumkin.

Muhokama bo'limi natijalarni mavjud adabiyotlar kontekstida sharhlaydi, biznes va siyosatchilar uchun oqibatlarini ta'kidlaydi. Bu ba'zi ko'rsatkichlar boshqalarga kaskadli ta'sir ko'rsatishi va korxonalar ichida yaxlit innovatsion ekotizimni yaratishi mumkinligini o'rganadi. Innovatsiyalarga to'sqinlik qiladigan muammolar va to'siqlar ham muhokama qilinadi va takomillashtirish uchun potentsial sohalar haqida tushuncha beradi.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, korxonalar innovatsion faoliyatining rivojlanishiga ushbu tadqiqot orqali aniqlangan omillar kombinatsiyasi ta'sir qiladi. Maqola shuni ko'rsatadiki, korxonalar strategik ravishda Ar-Gega sarmoya kiritishi, hamkorlik madaniyatini rivojlantirishi va raqobatbardosh bo'lish uchun rivojlanayotgan texnologiyalarni qabul qilishi kerak. Siyosatchilar qo'llab-quvvatlovchi me'yoriy asoslar va rag'batlantirish orqali innovatsiyalar uchun qulay muhit yaratishda rol o'ynashi mumkin.

Kelajakdagi tadqiqotlar vaqt o'tishi bilan innovatsion ko'rsatkichlarning evolyutsiyasini kuzatish uchun bo'ylama tadqiqotlarga qaratilishi kerak. Muayyan

sanoat kontekstlari va mintaqaviy o'zgarishlarning innovatsion faoliyatga ta'sirini o'rganish qo'shimcha tushunchalarni berishi mumkin. Bundan tashqari, innovatsiyalarni rivojlantirishda etakchilikning rolini va turli xil innovatsion boshqaruv strategiyalarining samaradorligini o'rganish ushbu murakkab hodisani yanada aniqroq tushunishga yordam beradi.

Korxonalar innovatsiyalari ko'rsatkichlarini o'rganib chiqib, ushbu maqola tez o'zgaruvchan biznes landshaftining muammolarini hal qilishga intilayotgan korxonalar va barqaror innovatsiyalar uchun qulay muhit yaratishga qaratilgan siyosatchilar uchun qimmatli tushunchalarni beradi.

Adabiyotlar.

1. Shumpeter y. Teorii ekonomicheskogo razvitiya. / Y. Shumpeter. – M.: Ekonomika, 1995y. – 540 s.
2. Dandon E. Innovatsii: kak opredelyat tendensii i izvlekat vygodu / E. Dandon. - M. : Vershina, 2006. - 304 s.
3. Xramsova N.A., Axmatova A.A. Teoreticheskiye osnovy upravleniya innovatsionnoy deyatelnosti predpriyatiya. // Strategii biznes / Elektronnyy nauchno-ekonomicheskiy jurnal. № 10 (54). 2018. S. 18-22.
4. Zaynuddinov Sh.N., Rasulov N.M. Innovatsion menedjment (darslik). - T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matba uyi", 2020. - B.540.
5. Mamadaliyev A.A. Iqtisodiyotni boshqarishda inson omilini faollashtirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmidan foydalanishni takomillashtirish. (PhD) diss. avtoref. -T.: 2017. – B.28.

